

ความหมายของ “ปฏิสัมพันธ์” ใน ช่วงเหียน และ Facebook

ปัตย์ ศรีอรุณ

อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ โทรศัพท์ 081-6718345, Email : felicity_stories@hotmail.com

1. บทนำ

เป้าหมายของบทความนี้คือการเปรียบเทียบความหมายของและขอบเขตคำว่า “ปฏิสัมพันธ์” จากการใช้งานของพื้นที่กิจกรรมทางสังคมสองพื้นที่คือ 1) ช่วงเหียน ซึ่งเป็นพื้นที่กิจกรรมทางสังคมในชุมชนหมู่บ้านของเชียงใหม่และ 2) Facebook (FB) พื้นที่ social network ยอดนิยมของคนเมืองในปัจจุบัน โดยผู้เขียนได้ใช้ ทฤษฎีองค์ประกอบของพื้นที่ (element of place) มาเป็นแว่นทฤษฎีในการศึกษาพื้นที่ทั้งสอง โดยต้องการทำความเข้าใจในสองประเด็นคือ 1) องค์ประกอบของพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย กิจกรรม กายภาพ และ ความหมายของพื้นที่ทั้งสองนั้นมีลักษณะอย่างไร และ 2) นิยามขอบเขตของคำว่าปฏิสัมพันธ์ที่พื้นที่ทั้งสองนี้ ได้สร้างขึ้นนั้น มีลักษณะเป็นอย่างไร โดยผลของการศึกษาในส่วนในช่วงเหียนนั้นมีฐานมาจากวิทยานิพนธ์ “ลักษณะของช่วงเหียนที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนบ้านเด่นใน เชียงใหม่” (2551) ของผู้เขียนและ ในส่วนผลของ FB นั้น ผู้เขียนได้เขียนจากการวิเคราะห์ประสบการณ์การใช้งาน ช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2553 โดยที่เพื่อน และเพื่อนของเพื่อน ใน FB ของผู้เขียน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.ช. ตั้งแต่ชั้นปีที่สามถึงปีที่ห้า, ศิษย์เก่า และอาจารย์

2. ช่วงเหียน : พื้นที่แห่งการเชื่อมต่อ

ภาพที่ 1 ช่วงเหียน (ปัตย์, 2551)

ช่วงเหียน (ภาพที่ 1) เป็นพื้นที่กิจกรรมทางสังคมในชุมชนหมู่บ้านเชียงใหม่ที่เกิดขึ้นจากกระยะว่างระหว่างเหียน (เรือน) ของแต่ละครอบครัว ที่ต่อเนื่องสอดแทรกไปทั้งชุมชนหมู่บ้านที่แต่ละกลุ่ม

เครือข่ายจะปลูกเชื่อมเป็นกลุ่มอยู่ร่วมกัน กระจายเชื่อมเป็นกลุ่มๆตามเครือข่าย (อนุวิทย์และ วิวัฒน์, 2537) โดยผู้คนในชุมชนหมู่บ้านในช่วงเชื่อมเป็นพื้นที่กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ซ้อนทับกับ พื้นที่สัญจรในหมู่บ้าน ทำให้ผู้คนสามารถใช้ช่วงเชื่อมได้ทั้งชุมชนหมู่บ้าน ไม่มีผู้ใดครอบครองช่วงเชื่อมไว้เป็นส่วนตัวแต่เป็นการ “ครอบครองร่วมกัน” ทั้งชุมชนหมู่บ้าน (อรรถจักร์, 2542)

ผู้คนในช่วงเชื่อมเพื่อเป็น 1) พื้นที่กิจกรรมในชีวิตประจำวัน อาทิเช่น ดากผ้า, ซักผ้า, ทำอาหาร, นั่งเล่นพูดคุย, จัดงานศพ, วิ่งเล่น โดยในช่วงเชื่อมต่างๆ จะมีความหมายที่รู้จักกันเองภายในครอบครัวต่างๆว่าช่วงเชื่อมนี้มีใครเป็นผู้ครอบครองแต่ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการครอบครองในเชิงกรรมสิทธิ์ขาดตามกฎหมาย แต่หมายถึงการครอบครองในลักษณะที่ใช้งานมานาน ซึ่งการที่ช่วงเชื่อมต่างๆ ล้วนมีเจ้าของนี้จะส่งผลต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเชื่อมอย่างมากว่า ในช่วงเชื่อมนั้นๆ สามารถทำกิจกรรมได้บ้าง และยังส่งผลต่อสมาชิกของการรวมกลุ่มอีกด้วย เช่นช่วงเชื่อมที่มีผู้ครอบครองเป็นผู้อาวุโส จะทำให้ผู้อาวุโสคนอื่นๆ มารวมตัวกันที่ช่วงเชื่อมนั้นๆ ในขณะที่หากช่วงเชื่อมนั้นผู้ครอบครองเป็นวัยรุ่น เด็กรุ่น และวัยรุ่นคนอื่นๆ ก็จะมารวมตัวกัน ซ้อนทับกับ 2) พื้นที่สัญจรไปมาในชุมชนหมู่บ้าน โดยที่ทุกคนสามารถเดินผ่านไปมาในช่วงของเครือข่ายอื่นๆได้ทั้งหมู่บ้าน เมื่อผู้คนเดินผ่านกัน หรือเจอเพื่อนบ้าน จะมีการทักทาย นั่งเล่นพูดคุย ในบางครั้งเป็นระยะเวลาสั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากพบเจอผู้อาวุโสในกลุ่มเครือข่ายที่มีความสนิทสนม จะมีการเข้าไปกอดแสดงความสัมพันธ์ใกล้ชิด การซ้อนทับกันของพื้นที่สองลักษณะทำให้ช่วงเชื่อมเป็นพื้นที่ซึ่งมีการใช้งานตลอดเวลาในช่วงกลางวัน และเพิ่มโอกาสในการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนหมู่บ้านอีกทั้งเป็นกลไกในการป้องกันระวางภัยไม่ให้เกิดกิจกรรมไม่พึงประสงค์ขึ้น (ปัตย์และคณะ, 2550)

ภาพที่ 2 ช่วงเชื่อมที่มีความเป็นส่วนตัวและควบคุมปานกลาง (ปัตย์, 2551)

เจ้าของช่วงเชื่อมจะเข้าไปทำการปรับเปลี่ยนกายภาพของช่วงเชื่อมให้เป็นไปตามที่พวกเขาต้องการให้เกิดกิจกรรมต่างๆขึ้นในช่วงเชื่อมนั้น ๆ ซึ่งการเข้าไปปรับเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพของช่วงเชื่อมนี้ยังส่งผลอย่างมากต่อการเข้ามาใช้งานของผู้คนในชุมชนหมู่บ้าน ใน 1) ช่วงเชื่อมที่มีลักษณะความเป็นส่วนตัวและการควบคุมสูง เช่นมีการกั้นผนัง สร้างประตูทางเข้าที่ชัดเจนจะทำให้บุคคลที่ไม่ได้เป็นเครือข่ายใกล้ชิด ไม่เข้ามาใช้งานช่วงเชื่อมนั้นๆ ในขณะที่หาก 2) ช่วงเชื่อมที่มีความ

เป็นส่วนตัวและการควบคุมปานกลาง (ภาพที่ 2) เช่น มีการนำชุดนั่งหินมาวางในช่วงใกล้ๆ กับตัวบ้าน มีการนำกรงไก่มาขึ้นด้านหน้าเล็กน้อยเพื่อเกิดการบังความเป็นส่วนตัว จะพบว่าจะมีสมาชิกคนอื่นๆ ในชุมชนเข้ามาใช้งานช่วงนอกเหนือไปจากคนในครอบครัว อีกทั้งลักษณะทางกายภาพของช่วงเฮือนก็มีลักษณะการบอกใบ้อยู่หลายๆ ว่า ช่วงเฮือนนี้สามารถเกิดกิจกรรมขึ้นได้บ้าง เช่นในบางครอบครัวที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมในช่วงเฮือนอีกต่อไป ช่วงเฮือนจะถูกปิด มีการสร้างรั้วมาขึ้นหรือถูกทิ้งไว้เฉยๆ ให้กลายเป็นพื้นที่ไม่ได้ใช้งาน หรือกลายเป็นที่จอดรถเป็นต้น (ปัตย์, 2551)

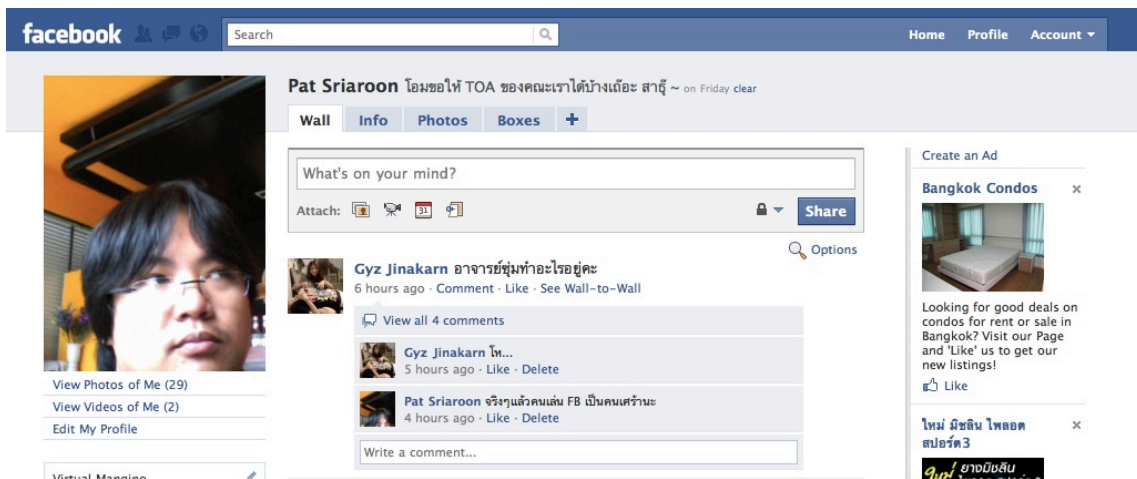
ผู้คนในชุมชนหมู่บ้านนั้นอยู่ร่วมกันแบบสังคมเครือญาติ ซึ่งผู้คนที่มีความอาวุโสต้องคอยดูแลลูกหลานในชุมชนหมู่บ้านให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบและจารีตประเพณีที่ติงามของชุมชน อีกทั้งยังคอยระวังป้องกันภัยและดูแลสารทุกข์สุกดิบของลูกหลานอยู่เสมอ ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่ในผู้คนที่ เป็นครอบครัวเดียวกันเท่านั้นแต่ยังเป็นระบบการดูแลกันทั้งชุมชนหมู่บ้าน สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านที่มีความอาวุโสกว่าลูกหลานนั้นจะถูกคาดหวังจากสังคมในชุมชนหมู่บ้านให้คอยดูแลลูกหลาน ของสมาชิกในชุมชนหมู่บ้าน ทำให้ความหมายของพื้นที่ต่างๆ ในชุมชนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นนอกเหนือจาก ความหมายตรงตามลักษณะการใช้งานของวัตถุและพื้นที่ต่างๆ คือความหมายร่วม (Associated meaning) ซึ่งเป็นความหมายเชิงเครือญาติที่ปกคลุมไปในทุกพื้นที่ของหมู่บ้าน ผู้คนรับรู้พื้นที่ต่างๆ ในชุมชนหมู่บ้านพร้อมกับการรับรู้ว่ามีสิ่งต่างๆ เหล่านั้นถูกผู้ใดครอบครอง และด้วยสถานะทางสังคม เชิงเครือญาติที่ตัวเขามี เขาควรประพฤติปฏิบัติอย่างไรในพื้นที่นั้นๆ (ปัตย์, 2551)

การที่ผู้คนล้วนรับรู้และตีความพื้นที่และสมาชิกต่างๆ ในชุมชนหมู่บ้านตามความหมายร่วมเชิงเครือญาติทำให้การเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนหมู่บ้านนั้นเป็นการสัมพันธ์เพื่อทำให้เกิดความคุ้นเคยสนิทสนมต่อกันในบทบาทที่ถูกวางไว้ตั้งแต่ต้นตามระบบเครือญาติและระบบอาวุโส เป็นเสมือนการเน้นย้ำตำแหน่งของผู้คนในชุมชนหมู่บ้านว่าพวกเขาเป็นใครในโครงสร้างทางสังคมนี้ และตัวเขาควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร ทั้งนี้การนิยามตัวตนของผู้คนผ่านระบบอาวุโส เป็นกลไกหนึ่งในการจัดการทางสังคมที่ทำให้ชุมชนหมู่บ้านในอดีตสามารถดำรงอยู่ได้ ด้วยการสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือกันในเครือญาติ

3. FB : พื้นที่ social network แสดงการปะติดปะต่อของตัวฉัน

FB ไม่ได้ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพื่อรอให้ผู้คนเข้าไปใช้งานแต่เป็นส่วนหนึ่งของโลก New media ซึ่งประกอบไปด้วย Blog - พื้นที่บันทึกประจำวัน หรือ บทความ ของแต่ละบุคคลที่เจ้าของ Blog เป็นผู้กำหนดเนื้อหาที่สนใจเอง, Youtube ศูนย์รวมวิดีโอออนไลน์ที่ใหญ่ที่สุดของโลกที่เป็นเสมือนอัปเดต “เหตุการณ์สด” ที่เกิดขึ้นล่าสุดของโลก, Flickr - เว็บไซต์ที่ทำการเก็บและแสดงรูปถ่ายดิจิทัลออนไลน์, Ebay และ Amazon เว็บไซต์ ในการซื้อขายสินค้าออนไลน์ที่ขายสินค้าแทบทุกประเภทในโลก รวมไปถึงการเปิดจองสินค้าที่ “กำลังจะออก” และ “ใหม่ที่สุด”, MSN และ Skype - Instant messenger (IM) โปรแกรมสนทนาออนไลน์ ที่ผู้ใช้สามารถเลือกได้ทั้งการสนทนาเพื่อเห็นภาพและเสียงของคู่สนทนา หรือการพิมพ์ข้อความ, Webboard - เว็บไซต์ที่ผู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องต่างๆ, และ Social network site โดย “โลก” ของ New Media นั้นเกือบสมบูรณ์พร้อมในการดำรงชีวิตจนแทบทำให้ผู้คนสามารถมีชีวิตโดยที่ไม่จำเป็นต้องออกมาจากบ้าน ผู้คนสามารถมีรายได้จากโลกออนไลน์ด้วยการเป็น นายหน้าขายสินค้าให้ Amazon, ขายโฆษณาให้ Google, เป็นสถานีกอนไลน์ใน Second Life ที่มีการซื้อขายกันด้วยเงินจริง, ซื้อสินค้าในชีวิตประจำวันตั้งแต่อาหาร ไปจนถึง เครื่องใช้ไฟฟ้ารุ่นใหม่ โดยเลือกบริการส่งถึงบ้าน, ทำธุรกรรมทางการเงินทางอินเทอร์เน็ต, หาคู่, ถกเถียงกับเพื่อนๆ ที่ถูกคอบใน Social network ที่เรายอมรับเป็น “กลุ่มสังคม” เดียวกัน, รับรู้ข่าวสารที่รวดเร็ว หรือภาพประสบการณ์ที่ “สด” ที่สุดจากมือถือบน Youtube, ทำการ

ปรึกษาการรักษาเบื้องต้นจาก Webboard ที่ให้บริการของโรงพยาบาลต่างๆ การประกันชั้นของกิจกรรมบนเว็บไซต์ต่างๆเหล่านี้ ทำให้โลกออนไลน์มีสถานะไม่ต่างจากเมืองขนาดใหญ่ที่บรรจุในเกือบทุกมิติในชีวิตประจำวันของผู้คน

ภาพที่ 3 FB ของผู้เขียน (www.facebook.com)

FB (ภาพที่ 3) เป็นพื้นที่กิจกรรมทางสังคมบนโลกออนไลน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นเว็บเครือข่ายสังคม Social network sites (SNSs) ชูศักดิ์ (2553) ได้นิยามไว้ว่า “เว็บเครือข่ายสังคมที่เป็นเสมือนพื้นที่สาธารณะที่บนอินเทอร์เน็ตที่เปิดโอกาสให้คนในเครือข่ายได้พบปะ พูดคุย และเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความสนใจของแต่ละคนที่อยู่ในเครือข่ายเดียวกันคล้ายๆกับร้านค้าแพ่ ตลาดสด ร้านอาหาร หรือร้านเหล้า ศาลาวัด ห้องจัดเลี้ยงโรงงานพิธีต่างๆ โรงอาหารหรือสนามหญ้าในมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียน หรือ ม็อบการเมือง” โดยในทัศนะของผู้เขียนแล้ว FB ไม่ได้มีลักษณะเป็นพื้นที่สาธารณะเสียทีเดียว เนื่องจากผู้คนที่เข้าไปในพื้นที่ต่างๆใน FB ของเจ้าของจะต้องทำการ “ยอมรับ” หรืออย่างน้อยก็ต้อง เป็นเพื่อนของเพื่อนจึงจะสามารถเข้าไปใน FB ของคนนั้นๆ ได้ แต่เป็นพื้นที่ “ครอบครองร่วม” หรือ “กึ่งสาธารณะ” นั่นคือ เจ้าของหน้า FB นั้นๆ ยังมีสิทธิ์ในการครอบครองพื้นที่และสามารถจัดการพื้นที่ของตนเองได้ในระดับหนึ่ง แตกต่างจากพื้นที่สาธารณะที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของเลยนอกจากเจ้าของเว็บไซต์

กิจกรรมที่เกิดขึ้นบน FB มีลักษณะยืดหยุ่นนั่นคือการชอนทับกันระหว่าง 1) กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ที่ผู้ใช้ FB เข้ามาเล่น ซึ่งในที่นี้คือ เกมต่างๆ เช่น FarmVile (ภาพที่ 4) หรือ Restaurant city ที่ล้วนต้องการให้เจ้าของ FB เข้ามาเล่นทุกวัน หรือ ในทุกสามสี่ชั่วโมง เพื่อให้ฟาร์มหรือร้านอาหารอยู่รอดตั้งเช่นการหาเลี้ยงชีพในชีวิตจริง, การตอบควิชในลักษณะที่เป็น Multiple choice ว่าจริงๆ แล้วตัวเราเป็นคนแบบไหนหรือจะมีอนาคตแบบใด และ 2) กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการฝากเมนต์, ปรับแต่งโปรไฟล์, อัปรูป, ฝากเมนต์, Tag รูปเพื่อน, ช่วยเพื่อนในเกมต่างๆ เอาของให้เพื่อน, แชร์ลิงค์, กด Like โดยคนที่ใช้ FB ส่วนใหญ่ที่นั่นเปิด FB ไว้ตลอดเวลาที่ออนไลน์ ในขณะที่ทำงาน (จริงๆ) อื่นๆไปด้วย หรือใช้อุปกรณ์ต่างๆ เช่นมือถือ หรือ IPod เข้ามาแวะเว็บบอก อัพเดทเพื่อนๆ เป็นระยะๆ ตลอดทั้งวัน การชอนทับของกิจกรรมทั้งสองลักษณะนี้ ทำให้เกิดอาการ “Always on” เปิดแช่ FB ค้างไว้ หรือ เข้ามาอัพเดท FB เป็นระยะๆ นั้น ซึ่งทำให้ กิจกรรมที่เกิดขึ้นใน FB ซึ่งเป็นพื้นที่เสมือนนั้น มีความสนิทแนบแน่น สอดประสานกลมเกลียวกับกิจกรรมในชีวิตประจำวันอื่นๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่กายภาพ ทำให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นบน FB นั้นเป็นความ “จริง” และสำคัญที่จะต้องทำพอๆ กับกิจกรรมอื่นๆ ในพื้นที่กายภาพ ในขณะที่เดียวกันกิจกรรมของ FB นั้นมีลักษณะของการตอบสนองความต้องการ

ในการปฏิสัมพันธ์ที่รวดเร็วทันใจผ่านการอัปเดตสถานะ นั้นคือถึงแม้ในช่วงเวลานั้นไม่มีเพื่อนที่ออนไลน์อยู่เลยแต่เจ้าของ FB ก็สามารถทำการ “ปฏิสัมพันธ์” ได้ทันทีตามที่ต้องการ ทำให้เกิดการเสพติด เช่นเดียวกับ SNSs อื่นๆ คือทำให้กิจกรรมใน SNSs กลายมาเป็นหนึ่งในนิสัยที่ต้องกระทำเป็นประจำทุกวัน (Thomsom, 2008)

ภาพที่ 4 FarmVile

คนที่สามารถเข้ามาอ่านหน้า FB ของคนอื่นๆได้นั้น เจ้าของ FB นั้นๆ ต้องทำการยอมรับเป็น “เพื่อน” หรือเป็น “เพื่อนของเพื่อน” ซึ่ง “เพื่อน” มีความหมายกว้างๆ หมายถึงการยินยอมให้บุคคลผู้นั้นสามารถ เข้ามา เมนท์, วางลิงค์ที่สนใจ, แชร่ลิงค์, กด Like, เข้าไปดูภาพถ่ายต่างๆของเจ้าของได้, ช่วยเจ้าของในการเล่นเกมส์ต่างๆ, มอบของขวัญ ซึ่งเพื่อนใน FB นี้ สะท้อนภาพความสัมพันธ์แบบเมืองที่ผู้คนต้องปฏิสัมพันธ์กันเนื่องจากการทำงานหรือด้วยสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งแต่ไม่ได้ขีดเชื่อมกันแบบเครือข่าย เพื่อนใน FB จึงไม่ได้สนิทสนมเหมือนเพื่อนในพื้นที่กายภาพแต่ก็ไม่ได้ไร้คุณค่าจนเจ้าของ FB ไม่สนใจ เป็นความสัมพันธ์แบบมีระยะห่าง

Interface หรือลักษณะทางกายภาพของ FB นั้นเปิดโอกาสให้ เจ้าของ FB เข้าไป จัดการเลือก ให้แสดงข้อมูลส่วนตัวที่ตนเองต้องการได้ เช่น สถานะความสัมพันธ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร, ชอบเพศใด, จบการศึกษาจากที่ใด, เป็นสมาชิกของกลุ่มความคิดหรือกลุ่มความเชื่อใด, ติดตามเหตุการณ์สำคัญใด, อัปเดตภาพหรือวิดีโอล่าสุด ซึ่งในส่วนของสถานะและภาพต่างๆนี้เป็นส่วนที่จะถูกอัปเดตช้ากว่าในส่วนของสถานะซึ่งมีการอัปเดตหน้าในแทบทุกวัน สอดคล้องกับสถานการณ์หรือความรู้สึกของเจ้าของ FB กำลังประสบอยู่ในขณะนั้น การเลือกวางสิ่งต่างๆลงในหน้า FB ของเจ้าของนี้ ได้ทำให้เกิดปรากฏการณ์สามอย่างคือ

1) การนิทรรศการตนเอง ผ่านการปะติดปะต่อของกิจกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นบน FB (ภาพถ่าย วิดีโอ การอัปเดตสถานะ การฝากลิงค์ การ Like การเล่นเกมส์) ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าบ่อยครั้งที่ผู้เขียนได้เห็นภาพของเจ้าของ FB ที่ได้ถูกเลือกมุม แต่งภาพ ให้มีความสวยงามสมบูรณ์แบบเกินจริง นั้นอาจ

หมายความว่าเจ้าของ FB ไม่ได้เชื่อว่า FB เป็นภาพสะท้อนลักษณะทางกายภาพจริงๆ แต่ในโลกของ FB นั้น พวกเขาสามารถ ตัดต่อ ปรับแต่ง เลือกสิ่งที่ดีที่สุดของพวกเขาเพื่อการนำเสนอ อาจจะเนื่องมาจากว่า FB ไม่ได้เป็นพื้นที่ของการถูกเห็นจากรอบด้านหรือไม่ได้เป็นความจริงของทั้งหมด แต่เป็นตัวตนของเจ้าของ FB ที่พวกเขาต้องการให้สังคมเห็น หรือ อาจเป็นตัวตนในอุดมคติของเจ้าของ FB นั้นๆ ที่ต้องการเปิดให้เพื่อนๆ และ เพื่อนของเพื่อนเห็น (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 ภาพ profile ใน FB

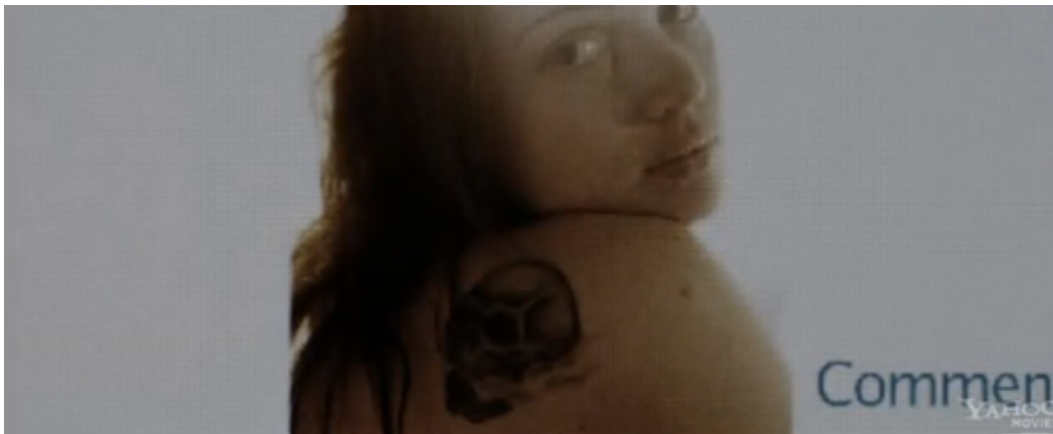
2) การนิยามขอบเขตของความเป็นส่วนตัวขึ้นใหม่โดยเจ้าของ FB หมายถึงการที่ เจ้าของ FB อนุญาตที่จะให้คนอื่น ๆ เพื่อนๆ หรือ เพื่อนของเพื่อน ควรจะได้ “เห็น” อะไรได้บ้าง เนื่องมาจาก FB เองไม่มีขอบเขตที่ชัดเจนในเชิงกายภาพ มันจึงเป็นการยากที่จะบอกได้ว่า ขอบเขตของพื้นที่ที่ควรจะถูกนำมานำเสนอควรจะจบลงที่ใด บ่อยครั้งผู้เขียนจะเห็นการกินลวงเข้าไปในพื้นที่ส่วนตัวของเจ้าของ FB ซึ่งไม่ได้หมายถึงภาพถ่ายหรือวิดีโอแต่เพียงอย่างเดียวแต่ยังหมายถึงความคิดเห็นบางอย่างที่หากเป็นในอดีตจะไม่ถูกเผยแพร่คนแปลกหน้า ความเป็นส่วนตัวได้ถูกให้คำนิยามเชิงขอบเขตใหม่จากเจ้าของ FB แต่ละคน

3) การเกิดกลุ่มสังคมย่อย กลไกหนึ่งในการนิทรรศการตนเองของ FB คือ การให้เจ้าของ สามารถเลือกที่จะตามกลุ่มที่ตนเองมีความสนใจได้ และหน้ากลุ่มกิจกรรมเหล่านั้นจะถูกอัปเดตเมื่อมี สมาชิก โพสต์ข้อความหรือกิจกรรมใหม่ๆ เข้าไป การเปิดโอกาสให้คน “เลือก” กลุ่มที่ตนเองสนใจนี้ สร้างเครือข่ายใหม่ๆของคนที่มีความสนใจร่วมกัน บ่อยครั้งกลุ่มนั้นๆ ไม่ได้เป็นเพียงแค่งroupsที่สนใจ เท่านั้นแต่ยังมีความหมายถึง การแสดงออกถึงสถานะทางสังคม และตัวตนบางอย่างของเจ้าของ FB

ถึงแม้จะดูเหมือนว่า FB ได้ให้อำนาจแก่เจ้าของ FB ในการจัดการเนื้อหาต่างๆ ได้อย่างอิสระ รวมไปถึงการยอมให้จัดตั้งระดับความเป็นส่วนตัวได้จากการยอมเป็นเพื่อนหรือเพิกเฉย แต่เป็นที่น่าสนใจว่า หากพิจารณาในเชิง Interface แล้วหน้าตาของ FB นั้นจัดการได้น้อยมาก เจ้าของสามารถเพียงแสดงผลของ คิวช, กลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิก, ลิงค์, ภาพถ่าย และ วิดีโอได้เท่านั้น เจ้าของไม่สามารถเปลี่ยนสีภาพ ใส่เพลง เปลี่ยนหน้าตา หรือพูดได้ในอีกทางหนึ่งว่า FB เองนั้นไม่มีกายภาพหรือถูกออกแบบมาให้คนมองข้ามเรื่องของกายภาพของมัน แตกต่างจาก Hi5 – Social network ยอดนิยมของไทยอีกอันหนึ่ง ที่ได้เปิดให้เจ้าของสามารถปรับเปลี่ยน ใส่โค้ด ใส่เพลง ของหน้า Hi5

ตัวเองได้ตามที่ต้องการ ในขณะที่ความแตกต่างกันของหน้า FB ของแต่ละคน ไม่ได้แตกต่างกันที่สีสันหรือรูปลักษณ์ของหน้าของเว็บเพจ แต่เป็นการพุ่งประเด็นไปที่ความแตกต่างของเจ้าของ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือยังตัวตนของเจ้าของแตกต่างกันเท่าไร ภาพต่างๆที่สะท้อนออกมาให้หน้า FB ก็จะต้องแตกต่างจากคนอื่นๆไปมากเท่านั้น

แกนกลางของ FB นั้นวิ่งวนอยู่ในเรื่องของการเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง ความคลั่งไคล้ตนเองของคนเมือง โดยเป็นดังเครื่องมือที่ให้ผู้คนในเมืองได้ใช้สิทธิการตนเองผ่านการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น (ฉันเป็นใคร ฉันคิดยังไง ฉันรู้สึกอย่างไร) เพราะฉะนั้น ปฏิสัมพันธ์ใน FB จึงไม่ใช่ปฏิสัมพันธ์เพื่อเชื่อมต่อกับคนอื่นแต่เป็นการปฏิสัมพันธ์เพื่อเป็นการหาตำแหน่งแห่งที่แก่ตนเอง ในบางขณะผู้เขียนรู้สึกว่า FB เป็นเสมือนศาสนาใหม่ที่ให้ผู้คนคอยเข้าไปทำการ “ล้างบาป” บำบัดความไม่สมบูรณ์แบบของตนเอง ความรู้สึกเปลี่ยวเหงาของตนเอง ความสัมพันธ์กับผู้คนได้ขาดหายไป ได้อย่างรวดเร็วทันใจ ดังที่ Trailer หนึ่งเรื่อง The Social Network (2010) กำกับโดย David Fincher ซึ่งเป็นหนังที่ว่าด้วยประวัติของ FB ได้ใช้เพลงประกอบ Creed ของ Radio Head ซึ่งเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์เนื่องมาจากความรู้สึกไม่สมบูรณ์แบบของตนเองมาทำการประกอบ (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 The Social Network trailer (www.youtube.com)

4. ช่วงเฮือน VS FB จากการปฏิสัมพันธ์เพื่อเน้นย้ำตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในสังคม เครือข่ายปฏิสัมพันธ์เพื่อการสร้างตัวตนและตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในพื้นที่ใหม่

"มันทำให้เราตระหนักได้ว่า facebook ไม่ใช่แค่เว็บไซต์ ไม่ใช่แค่โค้ดโปรแกรม ไม่ใช่แค่ข้อมูลที่บรรจุอยู่ในเซิร์ฟเวอร์ แต่มันอัดแน่นไปด้วยชีวิต ความสัมพันธ์ ความทรงจำ ความคิดฝัน และเรื่องราวดีที่แต่ละคนพบบน ในแง่หนึ่งนี้อาจสะท้อนว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตโดดเดี่ยวผู้ไขว่คว้าหาโอกาสที่จะยื่นมือออกสัมผัสคนอื่น เพื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตลอดจนสร้าง 'ใบหน้า' แทนตัวตนขึ้นมา" (Bioscope, 2010)

จากการนำเสนอในเรื่องขอบเขตและความหมายของปฏิสัมพันธ์ในช่วงเฮือนข้างต้น จะเห็นได้ว่าปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเฮือนในชุมชนหมู่บ้านนั้นเป็นไปเพื่อเน้นย้ำตำแหน่งแห่งที่ของผู้คนในชุมชนหมู่บ้านว่าตัวเขาเองนั้นมีความสัมพันธ์อย่างไรกับโครงสร้างสังคมเครือข่ายในชุมชนหมู่บ้าน โดยความหมายของตัวตนของผู้คนในชุมชนหมู่บ้านนั้นดูเหมือนว่าจะถูกกำหนดไว้ตั้งแต่ต้นผ่านทางความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนอื่นนั้นเป็นเสมือนการกระชับความสัมพันธ์และทำให้ความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายชัดเจนขึ้น

ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเฮือนยังเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกับพื้นที่เชิงกายภาพเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้คนในชุมชนหมู่บ้านได้สร้างขอบเขตเชิงพื้นที่ของชุมชนหมู่บ้านที่พวกเขาครอบครองซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเขตแดนชัดเจนเป็นที่รับรู้ร่วมกันของผู้คนทั้งชุมชนหมู่บ้าน โดยพื้นที่ต่างๆในชุมชนหมู่บ้านนั้นต่างถูกครอบครองโดยผู้อาวุโสของครอบครัวนั้นๆ เนื่องจากให้สิทธิ์ต่อผู้อาวุโสในการเข้าไปครอบครองพื้นที่ต่างๆของโครงสร้างครอบครัวเครือญาติ ทำให้ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเฮือนนั้นเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ที่ผนึกรวมกับความหมายร่วมซึ่งเป็นการหมายเชิงสังคมเครือญาติอยู่ตลอด ทำให้ลักษณะทางกายภาพของช่วงเฮือนนั้นมีผลอย่างมากถึงการเกิดขึ้นของปฏิสัมพันธ์

ในขณะที่ปฏิสัมพันธ์บน FB นั้นมีตัวตนของเจ้าของเป็นที่ตั้ง หากปฏิสัมพันธ์บนช่วงเฮือนเป็นไปเพื่อสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมจุดแต่ละจุดที่ถูกสร้างไว้ตั้งแต่ต้นให้มีความแจ่มชัดมากยิ่งขึ้น ปฏิสัมพันธ์บน FB นั้นเป็นเสมือนการสร้างจุดให้ตนเองว่า เจ้าของ FB นั้นคือจุดชนิดไหน มีขนาดและสีแบบใด และสามารถที่จะเชื่อมต่อกับจุดใดๆ ได้บ้าง ผ่านกิจกรรมของ FB ในการ คอมเมนต์ เข้าร่วมกลุ่ม แสดงภาพ เล่นเกมส์ ฝากลิงค์ ชอบ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์บน FB นั้นเป็นไปเพื่อการสร้างตัวตนของเจ้าของ กิจกรรมที่เจ้าของพื้นที่ใน FB ได้กระทำลงใน FB ของตนเองนั้นล้วนเป็นการปะติดปะต่อภาพในอุดมคติของความเป็นตัวเอง เพื่อหาตำแหน่งแห่งที่ในสังคมเมืองอันไร้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่และความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ด้วยระบบการเห็นและถูกเห็นจากเพื่อนและคนแปลกหน้า ทำให้ FB ทำหน้าที่เป็นเสมือน Window display ของตัวฉันในอุดมคติ

5. บรรณานุกรม

ปัตย์ ศรีอรุณ ดร.อภิโชค เลชะกุล และ ดร.สันต์ สุวัจนราภินันท์. 2550. ช่วงเฮือนเลื่อนหาย: วิฤตการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรมทางสังคมในชุมชนหมู่บ้านเชียงใหม่. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สาขาศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัตย์ ศรีอรุณ. 2551. ลักษณะของช่วงเฮือนที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนบ้านเด่นใน เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล และ วิวัฒน์ เตมียพันธ์. 2537. เรือนล้านนาไทย และ ประเพณีการปลูกเรือน. กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. 2542. คำถามแห่งยุคสมัย. ไม่ระบุสถานที่พิมพ์.

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. 2553. Facebook vs My Space สงครามชนชั้นบนอินเทอร์เน็ต. หน้า 85 - 94. นิตยสาร อ่านปีที่ 2 ฉบับที่ 3 มกราคม - มีนาคม 2553.

Bioscope. 2553. The Social Network: เมื่อสงคราม Facebook กลายเป็นหนัง. นิตยสาร Bioscope ฉบับที่ 105 ประจำเดือนสิงหาคม. กรุงเทพฯ.

Thomson, Gee. 2008. Mesmerization : Why we are losing our minds to global culture. Bangkok: River books.